

EDUKACJA LEŚNA DZIECI W PRZEDSZKOLACH I SZKOŁACH PODSTAWOWYCH

Natalia Korcz

Wstęp

Edukacja leśna jest procesem nauczania i wychowania dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Jest właściwym oddziaływaniem na człowieka w celu kształtowania jego świadomości przyrodniczej, leśnej, gdy w nauczaniu poruszane są wybrane elementy środowisk leśnych (Grzywacz 2000). Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe każdego roku intensywnie realizuje zadania edukacji leśnej. W ostatnich latach obserwuje się coraz większe zainteresowanie ze strony społeczeństwa wykorzystaniem dóbr leśnych. Obserwuje się wzrost świadomości ludzkiej wobec aktualnych problemów związanych z ochroną przyrody, aktywnym wyczynkiem na terenach leśnych i aspektach zdrowotnych. Edukacja leśna społeczeństwa jest konieczna w celu prawidłowego wykorzystania wszystkich aspektów lasów, a także, aby prawidłowo rozumieć potrzeby wynikające z intensywnego korzystania z funkcji społecznych, produkcyjnych oraz ekologiczno-ochronnych lasu.

Edukacja leśna dzieci i młodzieży w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym jest istotnym elementem rozwoju społeczeństwa, ponieważ dzieci, mają większą wrażliwość na otoczenie, w łatwy i szybki sposób przyswajają nowe wiadomości i to one są odpowiedzialne za obecny i przyszły stan środowiska oraz jakość życia przyszłych pokoleń. Ich motorem rozwoju osobowego jest ciekawość, z której rodzi się odpowiedni stosunek do wielu zagadnień z dziedziny leśnictwa. Młode pokolenie w łatwy i szybki sposób kształtuje w swoich osobowościach pozytywne postawy wobec przyrody (Więckowski 1995).

Celem mniejszej pracy jest zobrazowanie najważniejszych zagadnień, które powinny być poruszane przez nauczycieli w tematyce edukacji leśnej, zarówno w przedszkolach, szkołach jak i przez jednostki Lasów Państwowych.

Cele edukacji leśnej wśród dzieci

Edukacja leśna wśród dzieci jest niezwykle istotna. Kształtuje ona w młodym pokoleniu cechy takie jak odpowiedzialność, pracowitość, szacunek, w stosunku do środowiska. Edukacja leśna jest procesem, który ukierunkowuje zmianę postaw dzieci wobec środowiska.

Najważniejszymi zagadnieniami edukacji leśnej dla dzieci na poziomie przedszkolnym i szkolnym jest:

- ukierunkowanie świadomości, że każdy człowiek ma wpływ na środowisko, ze szczególnym uwzględnieniem ekosystemów leśnych,
- uświadomienie, że środowiskiem człowieka jest wszystko, co go otacza i każdy jest odpowiedzialny za obecny i przyszły stan środowiska oraz jakość życia przyszłych pokoleń,
- wyjaśnienie współzależności pomiędzy przyrodą a człowiekiem,
- zapoznanie z budową, funkcją lasów oraz organizmami zwierzęcymi i roślinnymi jakie występują w ekosystemach leśnych,

- rozbudzenie świadomości u dzieci odnośnie przestrzegania norm, zakazów i nakazów panujących w lasach,
- kształtowanie osobowości, wrażliwości i uczenie wypowiedzania własnego zdania na temat spraw związanych z problematyką leśną, poprzez ciekawe i różnorodne formy edukacji,
- promowanie współczesnego leśnictwa, myślistwa, fotografii przyrodniczej, turystyki i rekreacji oraz wielu innych dziedzin związanych z kulturą leśną (Czołnik 2007, Mrowińska I., Mrowiński P. 2007).

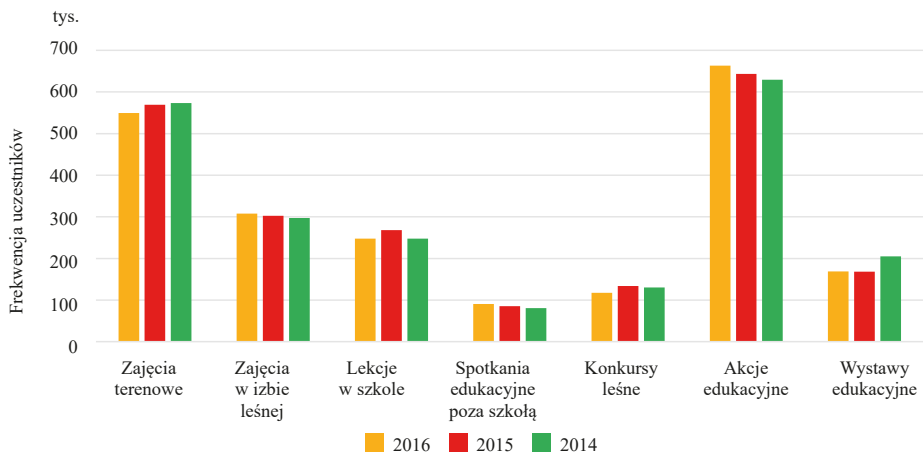
Dzieci najlepiej przyswajają wiedzę poprzez zabawę oraz kontakt z naturą. Jest to ważne ze względu na wszystkie poruszone wyżej kwestie i obrazowy sposób ich przedstawienia, zachęcający dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym do słuchania oraz aktywnego uczestnictwa w zajęciach. Najlepszą formą edukacji dzieci w takim wieku jest zabawa oraz bezpośredni kontakt z przyrodą (Kruszewski 1992, Angel 1999, (Chranowski 2016, Rochovska 2017).

Formy edukacji leśnej dla dzieci

Prowadzeniem zajęć z zakresu edukacji leśnej zajmują się głównie nadleśnictwa. Najlepszą formą edukacji są wyjścia w teren, gdzie dzieci mogą swobodnie obcować z naturą. Zajęcia terenowe są dużą atrakcją dla dzieci, ponieważ pozwalają im na odkrywanie i przeżywanie nowych doznań (Okoń 1987). Jedną z najpopularniejszych metod wykorzystywanych w edukacji są ścieżki przyrodnicze, poznawcze zwane również dydaktycznymi. Są to trasy wiodące przez tereny leśne, z kilkoma, czasem kilkunastoma przystankami tematycznymi o bardzo różnym stopniu zagospodarowania (Pigan 2012). Stanowią one istotny element turystycznego i rekreacyjnego urządzania lasu również pod względem edukacyjnym. Pozwalają, w sposób samodzielny, bądź z przewodnikiem na zdobywanie wiedzy z zakresu nauk leśnych.

Bardzo ważną formą edukacji leśnej jest prowadzenie zajęć przez leśników w przedszkolach oraz szkołach. Wszystkie tego typu spotkania mają charakter zabaw, połączonych z różnego typu konkursami tak, aby zachęcić dzieci do współpracy (Kupisiewicz 2000). Wśród form edukacji leśnej prowadzonej przez leśników można wymienić dodatkowo zajęcia w izbach leśnych poszczególnych nadleśnictw, lekcje w szkołach, spotkania edukacyjne po za szkołą, konkursy z wiedzy o lesie, konkursy fotografii przyrodniczej, akcje edukacyjne i wystawy. Te metody edukacji leśnej w istotnym zakresie rozbudzają zainteresowania przyrodnicze młodego pokolenia.

Raporty z edukacyjnej działalności Lasów Państwowych z lat 2014-2015 wskazują, iż zajęcia z edukacji leśnej prowadzonej przez leśników oraz frekwencja osób, które uczestniczyły w poszczególnych zajęciach, w tym okresie czasu utrzymuje się na bardzo zbliżonym poziomie (ryc. 1).



Ryc. 1. Formy edukacji w Lasach Państwowych i frekwencja w latach 2014-2016 (Dane z raportów z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych z lat 2014-2016)
Fig. 1. Forms of education in the State Forests and attendance in the years 2014-2016 (Data from reports on the educational activities of the State Forests from 2014-2016)

Akcje edukacyjne cieszą się największą popularnością wśród form edukacji leśnej poprowadzonej przez nadleśnictwa. W 2016 roku na terenie całego kraju przeprowadzono najwięcej tego typu akcji, w których wzięło udział 663 238 osób w różnym wieku. Porównując frekwencję uczestników w latach 2014-2015, widać tendencję wzrostową.

Do akcji edukacyjnych można zaliczyć również różnego typu konkursy o tematyce leśnej, plenery, imprezy takie jak sadzenie lasów, drzwi otwarte w leśniczówce, leśne stoisko na targach oraz festyny, na których można spotkać leśników.

Bardzo istotną rolę w edukacji leśnej odgrywają media, takie jak telewizja, radio oraz portale społecznościowe. W obecnym czasie media społecznościowe są chętniej wybierane jako forma informacji i spędzania wolnego czasu również przez dzieci. Nadleśnictwa wychodzą naprzeciw aktualnym wymaganiom młodego pokolenia, zakładając konta na różnych portalach społecznościowych. Obecnie prawie każde nadleśnictwo w Polsce, oprócz strony internetowej nadleśnictwa, posiada dodatkowo konto na przykład na Facebook'u. Zakładając konto na tego typu stronach pracownicy nadleśnictw rozpowszechniają informację o działalności leśników, walorach gospodarczych, turystycznych poszczególnych nadleśnictw. W ten sposób docierają do szerszego grona odbiorców, w tym również dzieci. Propagowanie treści ekologicznych, szczególnie tych dotyczących ekosystemów leśnych, jest w takiej sytuacji obustronną korzyścią, korzysta młody człowiek i las.

Współpraca nadleśnictw z przedszkolami i szkołami podstawowymi

Zarządzenie Nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 maja 2003 roku, w sprawie wytycznych prowadzenia zajęć z edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych, jest swego rodzaju fundamentem, które dało podstawy dla leśników do prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa. Najważniejsze cele tego zarządzenia dotyczą powszechnego

i uniwersalnego działania edukacji leśnej, konkretnie sprecyzowanych celów i działań z tego zakresu, jednolitego ramowego programu działań („Program edukacji leśnej”) dostępnego w każdym nadleśnictwie z uwzględnieniem realiów funkcjonowania Lasów Państwowych i określeniem kompetencji ich poziomów organizacyjnych.

Jedną z ważniejszych form edukacji leśnej są zajęcia prowadzone przez leśników w przedszkolach i szkołach podstawowych. Najczęściej są to lekcje przyrody, biologii i ekologii o tematyce leśnej bądź spokrewnione z leśnictwem. Często na tego typu zajęciach leśnicy mówią o swoim zawodzie, omawiając w szeroki sposób poszczególne zagadnienia z gospodarki leśnej i ochrony lasu.

Szkoły i środowisko nauczycielskie są naturalnym partnerem w działalności edukacyjnej dzieci. Aby prawidłowo rozwijać młode pokolenie z dziedziny leśnictwa, ochrony przyrody i ekologii niezbędna jest współpraca ze strony Lasów Państwowych jak również pracowników placówek oświatowych. Oferty przygotowywane przez nadleśnictwa, często powstają z pomocą nauczycieli posiadających odpowiednie wykształcenie pedagogiczne tak, aby ich treści i forma były jak najbardziej zrozumiałe i ciekawe dla dzieci. Owoce tego wspólnego działania trafiają idealnie na zapotrzebowanie szkół realizujących edukację formalną, szczególnie w zakresie przedmiotów przyrodniczych. Podstawową funkcję w edukacji dzieci pełni przedszkola i szkoły. Istotnym uzupełnieniem wiedzy z zakresu nauk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem dziedziny leśnictwa jest działalność edukacyjna prowadzona przez pracowników Lasów Państwowych. Należy tu wymienić takie jej formy jak wydawnictwa książkowe, broszury, foldery, ulotki a także filmy. Ciekawą formą stosowaną w edukacji młodszych dzieci są bajki z fabułą o tematyce leśnej. Wypełniają one braki w oświacie leśnej społeczeństwa. (Czołnik 2007).

W polskiej edukacji szkolnej, temat lasów i leśników pojawia się sporadycznie. Las jest traktowany jako obiekt przyrodniczy złożony ze świata zwierząt, roślin i grzybów, powiązanych ze sobą określonymi zależnościami przyrodniczymi. W podręcznikach do przyrody, biologii i ekologii brakuje podstawowych informacji na temat wielofunkcyjnego wykorzystania lasów (Chrzanowski 2009). Ministerstwo Edukacji Narodowej powinno podjąć większą współpracę z Lasami Państwowymi, aby sukcesywnie uzupełniać wiedzę wśród najmłodszych o podstawowych a zarazem najważniejszych kwestiach związanych ze współczesnym leśnictwem.

Podsumowanie

Edukacja leśna dzieci wieku przedszkolnego i wczesnoszkolnego jest bardzo ważnym elementem współczesnego leśnictwa. Dzieci w łatwy i szybki sposób przyswajają wiedzę. Są w stanie rozumieć różne zagadnienia dotyczące tematyki leśnej. Poprzez formę wycieczek terenowych, leśnych zabaw, zajęć z leśnikami rozwijają swoje umiejętności kształtując jednocześnie charakter. Uświadamiają sobie, że środowiskiem człowieka jest wszystko to, co go otacza, a las jest podstawowym fundamentem życia człowieka oraz, że każdy jest odpowiedzialny za obecny i przyszły stan całego środowiska. Lasy Państwowe wychodzą naprzeciw potrzebom współczesnej edukacji leśnej zarówno na terenach nadleśnictw jak również w szkołach.

Literatura

Angel M. D. 1999. Cele i zadania edukacji ekologicznej. Formy i metody edukacji środowiskowej w Ośrodku Dydaktyczno-Muzealnym Zarządu Chełmskich Parków Krajobrazowych. W: Hołuk J.

- (red.). Aktywne metody edukacji ekologicznej w terenowych ośrodkach dydaktycznych, Zarząd Chełmskich Parków Krajobrazowych, Chełm.
- Chrzanowski T. 2009. Edukacja leśna społeczeństwa w Lasach Państwowych – jaka jest, jaką może być. Postępy techniki w leśnictwie. Wydawnictwo Świat, Warszawa, 105: 13-20.
- Chrzanowski T. 2016. Model edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 47 (2): 47-57.
- Czołnik B. 2007. Formy edukacji leśnej. W: Chrzanowski T. (red.). ABC edukacji leśnej. Dyrekcja Regionalna Lasów Państwowych, Warszawa.
- Grzywacz A. 2000. Edukacja leśna społeczeństwa. Biblioteczka leśniczego. 138, Wydawnictwo Świat, Warszawa.
- Kupisiewicz Cz. 2000. Dydaktyka ogólna. Graf-Punkt, Warszawa.
- Mrowińska I., Mrowiński P. 2007. Cele i treści edukacji leśnej. W: Chrzanowski T. (red.). ABC edukacji leśnej. Dyrekcja Regionalna Lasów Państwowych, Warszawa.
- Okoń W. 1987. Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej. PWN, Warszawa.
- Pigan M. 2012. Leśna ścieżka poznawcza jednym z najważniejszych obiektów edukacyjnych w Lasach Państwowych. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 32 (3): 11-17.
- Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych 2014 roku, <https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/informacje-statystyczne-i-raporty/raporty-z-dzialalnosci-edukacyjnej-lasow-panstwowych/raport-z-dzialalnosci-edukacyjnej-lasow-panstwowych-w-2014-roku/view>
- Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych 2015 roku, [https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/informacje-statystyczne-i-raporty/raporty-z-dzialalnosci-edukacyjnej-lasow-panstwowych-2015/view](https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/informacje-statystyczne-i-raporty/raporty-z-dzialalnosci-edukacyjnej-lasow-panstwowych/raport-z-dzialalnosci-edukacyjnej-lasow-panstwowych-2015/view)
- Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych 2016 roku, https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/informacje-statystyczne-i-raporty/raporty-z-dzialalnosci-edukacyjnej-lasow-panstwowych/raport_edukacyjny_2016.pdf/view
- Rochowska I. 2017. Znaczenie zabawy w rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym. Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce, (2-3): 17-21.
- Więckowski R. 1995. Pedagogika wczesnoszkolna. WSiP, Warszawa.
- Zarządzenie nr 57 DG LP z dnia 9 maja 2003 r., w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych.

Streszczenie. Edukacja leśna polega na budowaniu zaufania społecznego do działalności jaką prowadzą leśnicy. Leśnicy upowszechniają w społeczeństwie wiedzę o środowisku leśnym, edukując o wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarce leśnej, wykorzystując różnorodne formy i metody edukacji w swej pracy. Podnoszą tym samym świadomość ludzi w zakresie racjonalnego i odpowiedniego korzystania ze wszystkich funkcji lasów (Pigan 2012). Edukacja leśna dzieci w przedszkolach i szkołach podstawowych jest bardzo ważnym elementem rozwoju osobowościowego młodych pokoleń. Uczy prawidłowej postawy wobec środowiska leśnego, kształtuje prawidłowe postawy wobec przyrody, pozwala w szybki i łatwy sposób zrozumieć najistotniejsze problemy związane z ekosystemami leśnymi.

Słowa kluczowe: edukacja leśna, dzieci i młodzież, las, nauka, zabawa

Summary. Forest education for children in kindergarten and primary schools. Forest education consists in building social trust in the activities that foresters lead. Foresters disseminate knowledge about the forest environment in society, educating about multifunctional and sustainable forest management, using various forms and methods of education in their work. They raise peo-

ple's awareness of rational and appropriate use of all forest functions (Pigan 2012). Forest education of children in kindergartens and primary schools is a very important element of personality development of young generations. It teaches the correct attitudes towards nature and allows to understand the most important problems related to forest ecosystems quickly and easily understand the most important problems related to forest ecosystems.

Key words: forest education, children and youth, forest, learning, playing

Natalia Korcz

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
Instytut Gleboznawstwa, Inżynierii i Kształtowania Środowiska
Zakład Przyrodniczych Podstaw Leśnictwa
natalia.korcz.lesnictwo@gmail.com

